

نگاهی دوباره به چند کتاب از استاد شهید مرتضی مطهری در روز شهادتش

اندیشه مطهر

شهید مطهری

معتقد است

قرآن، بانوان را

همان طور دیده

که در طبیعت

است؛ از این رو

هماهنگی کامل

میان فرمان‌های

قرآن و فرمان‌های

طبیعت برقرار

است

محمد رضا خراسانی زاده

نویسنده

با وجود گذشت سال‌ها از شهادت استاد اندیشمند مرتضی مطهری، سخنان و اندیشه ایشان کماکان جاری است. هر ساله افراد زیادی در دوره‌های گوناگون یا به صورت فردی برای استحکام بنیان‌های اعتقادی‌شان به مطالعه یا مباحثه آثار ایشان می‌پردازند. در حالی که در طول ۴۴ سال پس از شهید مطهری، متفکران و نویسندگان زیادی به نوشتن آثار گوناگون در مبانی فکری و اعتقادی اسلامی پرداخته‌اند، باز اقبال افراد در سطوح مختلف به آثار ایشان بیش از دیگر آثار است. این مسأله ارزش بالای اندیشه و نحوه بیان این شهید بزرگوار را نشان می‌دهد. به مناسبت فرارسیدن سالروز شهادت مرتضی مطهری در این یادداشت به معرفی چند اثر مهم ایشان پرداخته‌ایم:

سیری در سیره ائمه اطهار

کتاب مجموعه‌ای از دست‌نوشته‌ها و سخنان مختلف شهید مطهری پیرامون سیره برخی از ائمه در مبارزه با جریان‌های باطل زمانه خودشان است. ایشان با تبیین هر دوره و رفتار ائمه در برابر مسائل به وجود آمده در آن زمان، الگوی خوبی را از آنان برای مخاطب امروزی تصویر کرده‌اند که هر کسی بتواند با تحلیل و تبیین شرایط برای خود و دیگران، بهترین عملکرد را داشته باشد و فرزند زمانه خود باشد.

مقدمه‌ای بر جهان‌بینی اسلامی

این اثر مکتوب شهید مطهری، مشتمل بر شش جلد کوتاه است که در آن مبانی و پایه‌های اصلی اعتقادی اسلامی را بیان کرده‌اند. فهم این مسائل بر هر مسلمانی واجب است و بدون آن نمی‌توان به درستی به زندگی فردی و اجتماعی مورد نظر دین پرداخت و همچنین نمی‌توان آن‌طور که باید در مسیر خدمت به اسلام و مسلمین قدم برداشت. مطالعه این مجموعه کمکی بسیار عالی در تقویت مبانی فکری اعتقادی است و در ذهن مخاطبان دیدی نسبتاً کامل نسبت به اجزای اصلی مبانی اسلامی ایجاد می‌کند. عناوین این شش جلد عبارتند از: انسان و ایمان، جهان‌بینی توحیدی، وحی و نبوت، انسان در قرآن، جامعه و تاریخ و زندگی جاوید یا حیات اخروی.

حماسه حسینی

در جلد نخست این اثر که پیاده شده چند سخنرانی از شهید مطهری است، ایشان در کنار صحبت در مورد اهداف و نحوه عملکرد امام حسین (ع) در قیام کربلا، به برخی از تحریفات و شبهات پیرامون این واقعه بزرگ نیز پرداخته و به طور جدی نسبت به تحریف هدف و نحوه حرکت امام حسین (ع) موضع گرفته‌اند. جلد دوم گردآوری مجموعه‌ای از دست‌نوشته‌های ایشان در رابطه با حرکت ابا عبد... است که گاهی ممکن است مقاله‌ای طولانی باشد و گاهی یادداشتی کوتاه در چند پاراگراف. ترکیب نوشته‌ها و سخنرانی‌های ایشان در این دو جلد، مجموعه‌ای نسبتاً کامل را در فهم حرکت امام حسین (ع) پدید آورده است.

نظام حقوق زن در اسلام

شهید مطهری در این کتاب به دنبال تبیین دیدگاه اسلام راجع به مسائل بانوان است و به بسیاری از شبهات در این مورد پاسخ می‌دهد. ایشان معتقد است قرآن، بانوان را همان‌طور دیده که در طبیعت است؛ از این رو هماهنگی کامل میان فرمان‌های قرآن و فرمان‌های طبیعت برقرار است. لذا تکوین و تدوین بر هم منطبق هستند. در این سلسله مقالات، ایشان به دنبال توضیح این انطباق است. شهید مطهری در این کتاب مسائلی مانند خواستگاری، بانوان و استقلال اجتماعی، اسلام و تجدد زندگی، مقام زن در قرآن، حیثیت و حقوق انسانی، مبانی طبیعی حقوق خانوادگی، تفاوت‌های زن و مرد، مهر و نفقه، ارث، طلاق و تعدد زوجات را مطرح کرده و به تبیین آنان پرداخته‌اند.

آزادی معنوی

آزادی معنوی مجموعه‌ای است مشتمل بر ۱۵ سخنرانی از استاد شهید مطهری که در زمان‌ها و مکان‌های مختلف ایراد شده‌اند و وجه مشترک همه آنها این است که موضوع شان مسائل معنوی و مربوط به خودسازی و تزکیه نفس است. برخی از مطالب مطرح شده در کتاب عبارتند از: توبه، عبادت و دعا، هجرت و جهاد، بزرگواری روح، ایمان به غیب، معیار انسانیت و مکتب انسانیت.

خدمات متقابل اسلام و ایران

یکی از شبهات پررنگ در زمینه رابطه بین ایران و اسلام، مسلمان شدن ایرانیان به زور شمشیر است. شهید مطهری در چند سخنرانی با بررسی ویژگی‌های ایرانیان، خدمات اسلام به ایران و همچنین کارهای ایرانیان در قبال اسلام در طول تاریخ، ضمن پاسخ به این شبهه، بحث نزدیکی ایرانیان با دین اسلام را به طور مفصلی بررسی کرده‌اند. ایشان ضمن اثبات پذیرش قلبی اسلام توسط ایرانیان، به این مسأله هم پرداخته‌اند که هیچ ملتی در طول تاریخ مانند ایرانیان به رشد و پرورش اسلام خدمت نکرده و ایرانیان از اقوام عرب که اسلام در بین آنها ظهور کرد نیز بیشتر پایبند به اسلام و گسترش آن بوده‌اند.

عدل الهی

در مواقعی انسان با دیدن تفاوت‌های زیاد و گوناگون بین خودش و دیگران که نقشی در آن نداشته، مانند زمان و مکان و خانواده‌ای که در آن به دنیا آمده، شرایط جسمانی و... نسبت به این تبعیض ظاهری اعتراض می‌کند و خدا را در این نابرابری مقصر می‌داند. دامنه این اعتراضات گاهی به اتفاقاتی که در طول زندگی برای افراد می‌افتد نیز می‌رسد و فرد این سؤال را می‌پرسد که خدا یا چرا بین این همه آدم برای من باید این اتفاق رخ دهد؟ پس عدالت کجا رفته؟ شهید مطهری در چند سخنرانی خود به این مسأله پرداخته‌اند که در این کتاب پیاده و تدوین شده‌اند. ایشان به خوبی مسأله عدل خداوند را بر اساس مسائلی مانند جبر و اختیار، حسن و قبح ذاتی، شرور و... توضیح داده‌اند.

قیام و انقلاب مهدی (عج)

این اثر شامل دو بخش غیرمرتبط به یکدیگر است؛ در بخش اول که همان عنوان کتاب است با تکیه بر فلسفه تاریخ به مسائلی مانند انتظار فرج، مهدویت یا اندیشه پیروز نهایی، جامعه ایده‌آل اسلامی و مشخصات آن، نقش مناسبات اقتصادی در تکامل تاریخ، جامعه از نظر قرآن و... پرداخته شده است. بخش دوم مقاله شهید نام دارد که شهید مطهری در آن مطالبی مانند قداست شهید، حق شهید، بدن شهید، نشاط شهید، منطق شهید، خون شهید، حماسه شهید، شفاعت شهید، گریه بر شهید و... را بیان کرده‌اند.

